

TRANSPARENCY INTERNATIONAL DENMARK

ÅRSBERETNING

ORDINÆR GENERALFORSAMLING MARTS 2003

Forudsætningen for groft fifleri med offentlige midler – i værste fald korrupsion og bestikkelse – er de impliceredes foragt for demokratiets spilleregler. Det er beklageligt, når der dukker sager op, hvor hele miljøer har være præget af favorisering af uvedkommende interesser i forbindelse med økonomiske beslutninger.

Danmarks fortsatte gode internationale placering synes dog endnu ikke at være påvirket af de kritisable økonomiske transaktioner, der først og fremmest har kendetegnet **Farum-sagen** og de mindre gennemskuelige aftaler i **SiD** ledelsen, der gradvist er blevet afsløret inden for de seneste år. Farum-sagen undersøges for øjeblikket, og ingen ved derfor med sikkerhed, om der vil være tale om forhold, der direkte kan rubriceres som egentlig korrupsion. Men der er tale om begreber som **nepotisme** og favoritisme, to begreber som er i nær familie med korrupsion. SiD formanden fik – under oprydningssarbejdet efter Willy Strubes økonomiske fiflerier – ridser i lakken pga. rod i regnskabet i forbindelse med en ombygning af sin private ejendom. Der blev ikke rejst videre tiltale, og sagen er nu lukket.

Transparency International udarbejder som bekendt hvert år et indeks, det såkaldte **Corruption Perception Index** eller blot TI-indekset, som rangerer landene efter graden af korrupsion. For året 2002 var der 102 lande repræsenteret på listen, og Danmark bevarede en delt andenplads sammen med New Zealand som et af verdens mindst korrupte lande. Finland indtager stadig førstepladsen.

Indekset er i øvrigt karakteriseret af, at det gennemgående er lande med et generelt anstrengt forhold til menneskerettigheder, lande med stor fattigdom og med en træg demokratisering, der anses som meget korrupte.

Også inden for de nuværende **EU-lande** opfattes korrupsion som et alvorligt problem, idet det sydlige Europa ligger markant dårligere end de nordlige lande. Lande, som netop står på spring ind i et udvidet EU, har dog typisk endnu langt alvorligere problemer med korrupsion i statsapparatet.

Flere af de udviklingslande, som modtager massiv dansk bistand, er placeret dårligt på indekset, og **Bangladesh** er slet og ret det mest korrupte land, som indgår i evalueringen. TI-DK anser det fortsat som en af sine vigtigste opgaver at medvirke til, at det for udviklingslandene kan lade sig gøre at gennemføre en økonomisk udvikling uden at den nødvendigvis er ledsaget af korrupsion.

Danida påbegyndte for en del år siden en principiel omlægning af den danske hjælp til de fattige lande. I stedet for at støtte enkelte og spredte projekter i samarbejdslandene er støtten nu målrettet mod udvalgte sektorer. I forbindelse med overgangen til sektorprogrambistand gjorde TI-DK dengang opmærksom på, at risikoen for misbrug af donorge penge kunne øges, når landets egne myndigheder selv skulle forvalte pengene. Mellemliggende regeringer har fulgt op på kampen mod korrupsion, og den nuværende regering følger yderligere op med en konkret handlingsplan, som ligger ganske godt i tråd med TI-DKs anbefalinger.

Ved sidste års generalforsamling blev det yderligere pointeret, at vi såvel herhjemme som på

det internationale niveau skulle fremme gennemskeligheden i forbindelse med donor- og modtagerlandenes fælles projektarbejder, således at korruption og misbrug kan reduceres. Det er derfor glædeligt, at udenrigsministeren netop har fremlagt en handlingsplan, som dækker alle aspekter af Danmarks udviklingssamarbejde, både den multilaterale og den bilaterale bistand. Derudover skal ambassader og repræsentationer i de lande, der modtager dansk ulandsbistand, udpege fokuspunkter for kampen mod korruption i det pågældende land og tydeliggøre eventuelle sanktioner. Blandt de mest korrupte lande i verden findes således tre af Danmarks programsamarbejdslande: Kenya, Uganda og Bangladesh.

I FN-regi er en konvention mod korruption fortsat under udarbejdelse. TI-DK har i årets løb været inviteret til høringsrunder i Justitsministeriet, som er med i det internationale forum om udarbejdelsen af konventionen.

Herefter vil jeg vende mig til TI-DK's forestående opgaver.

Jeg finder fortsat, at det vil være rimeligt, at de danske humanitære organisationer – de såkaldte NGO'er – som er beskæftiget i bistands- og nødhjælpsarbejde, offentligt fremlægger deres regnskaber – på lige fod med de børsnoterede aktieselskaber. Det bør være en helt naturlig ting, at tal om NGO'ernes mange aktiviteter, der som oftest er skatteyder- eller indsamlingsfinansierede – er offentligt tilgængelige og fremgår af et detaljeret og gennemskeligt regnskab.

Der skal fortsat lægges pres på politikerne, så oplysninger om deres forskellige lønnede aktiviteter, som de har ved siden af deres politiske arbejde, bliver gjort offentligt tilgængelige. Det er for øjeblikket helt frivilligt, om man som Christiansborg-politiker ønsker at oplyse om sine andre lønnede aktiviteter.

Der har ligeledes været rejst kritik af Højesteretsdommeres mange bijobs, som principielt kan danne grundlag for et utilsigtet, men ikke desto mindre ganske kompliceret habilitetsproblem, især i et lille land som Danmark

Afslutningsvis vil jeg komme ind på et interessant og paradoksalt fænomen. Transparency International i Danmark har i løbet af året sat yderligere fokus på både retssikkerheden for og den generelt usikre og mentalt meget krævende situation, som opstår for den medarbejder, som oplyser om etisk eller juridisk kritisable forhold på arbejdspladsen.

Det engelske ord **"whistleblower"** beskriver på udmærket måde den person, som frivilligt oplyser myndigheder eller offentligheden om uredlige eller ulovlige forhold. Der findes ikke et velegnet og dækkende dansk ord for whistleblowers. En oversættelse som "sangfugl" virker underlødige og upræcis. Alternativet "vagthund" er for prætentivt og for aggressivt. Men selvom – eller snarere fordi – whistlebloweren spiller en så væsentlig rolle for offentlighedens indsigt i og kamp mod bureaukratisk slendrian, ligegyldighed og magtmisbrug, bliver denne budbringer ofte karakteriseret som illoyal, som en stikker eller i hvert fald som en sladrehanke.

En sådan helt urimelig karakteristik fører til tider til en modkampagne, som helt negligerer budbringerens etisk korrekte udgangspunkt og lægger vægt på et – misforstået – krav om ubetinget loyalitet i enhver situation, et krav der, hvis det opfyldes, i sin yderste konsekvens kunne føre til aktiv eller passiv medvirken til kriminalitet.

Flere aktuelle og konkrete sager herhjemme og i EU-systemet har gjort det klart, at whistleblowerens rolle er kompliceret. Hvorvidt der er behov for en egentlig whistleblowerlovgivning på det danske arbejdsmarked, som f. eks. den britiske **"Public Interest Disclosure Act"** fra 1998, er endnu et

uafklaret og sandsynligvis også et mindre aktuelt spørgsmål. [\[1\]](#)

Storbritannien har i de seneste årtier været ramt af flere skandaler i både den private og den offentlige sektor. Blandt de mere dramatiske hændelser er en alvorlig togkatastrofe, som skyldtes dårlig vedligeholdelse af det tæt trafikerede jernbanenet i London, og et skibsforlis, hvor en defekt bovklap var årsag til ulykken. I de efterfølgende høringer kom det frem, at disse katastrofer kunne være undgået, hvis blot nogle af medarbejderne havde turdet stå frem og fortælle om den manglende sikkerhed.

Også det britiske sundhedsvæsen har været plaget af rapporter om professionel forsømmelse, inkompetence og embedsmisbrug. Høringer afslørede, at arbejdsgiverne ofte sad inde med oplysninger om mishandling, forsømmelighed eller korrupsion. Men de havde undladt at reagere i tide, medens man endnu kunne skride ind og rette op på fejlene. Når de relevante myndigheder ikke var blevet advaret i tide, skyldtes det i langt de fleste tilfælde, at de ansatte var bange for, at deres oplysninger om kritisable forhold kunne ramme dem selv, i form af chikane eller afskedigelse.

”Whistlebloweren”s nødvendige rolle i en hierarkisk kultur som i det britiske sundhedsvæsen giver et ganske godt billede af en iltfattig atmosfære, der er præget af frygt for konflikt og af fralæggelse af ansvar. Der er eksempler på, at de ansvarlige tøver med at tage en henvendelse alvorligt, når en medarbejder informerer om tvivlsomme etiske eller juridiske forhold, og at lederne gennemgående er ambivalente eller i værste fald fjendtlige over for deres afsløringer. Hvis man vil undgå, at ubehagelige afsløringer skal medføre altfor meget postyr i et relativt lukke kredsløb, er det mest bekvemt at skyde skylden på den, der bringer det dårlige budskab, og at klassificere vedkommende som enten paranoid eller som ballademager.

Der kan derfor ikke være tvivl om, at retningslinier og en vis rådgivning er nødvendig. De uredelige og ulovlige handlinger selv er som oftest omfattet af en klar juridisk ramme i form af lovgivning og domspraksis. Men bl. a. Farum-sagen mere end tyder på, at whistleblowing især er nødvendig på steder, hvor en særpræget politisk kultur har ført til en enstregt magtstruktur.

Flere sager i sundhedsvæsenet, heriblandt den paradoksale og politisk begrundede chikane af en embedslæge, der kritiserede grove krænkelse af ældre borgeres rettigheder gennem systematiske omsorgssvigt på nogle plejehjem i Århus, og en aktuel firing af en overlæge på grund af hans offentlige udtalelser om en betydeligt reduceret dødelighed blandt apopleksipatienter indlagt på særlige apopleksiafsnit i forhold til dødeligheden på ikke-specialiserede afdelinger, tyder på, at vi stadig har en lang vej foran os.

TI er begyndt med at udarbejde nogle gode råd til whistlebloweren. De vil blive offentliggjort i løbet af foråret 2003.

[\[1\]](#) På basis af debatten efter denne årsberetning på generalforsamlingen i marts besluttede TI-DK's bestyrelse at rejse spørgsmålet offentligt. Pressemeddelelsen der startede debatten kan ses på www.transparency.dk.